

Robert Nerman

Hiljuti lahkus ajaloolane Robert Nerman (10.02.1946–01.02.2015), kes oma mahukate raamatute ja paljude artiklitega on jätnud olulise jälje Tallinna linna uurimise ajalukku. Nermani kui ajaloolase kujunemisaastad jäid ajavahemikku 1974–1984, kui ta töötas Tallinna Arhitektuuri Mälestusmärkide Kaitse Inspeksioonis (hilisema Tallinna Muinsuskaitseameti ja praeguse Kultuuriväärtuste Ameti muinsuskaitse ja miljöölade osakonna eelkäija).

Nendel aegadel peeti väärtuslikuks peamiselt ainult Tallinna vanalinna (kaitsetsoon aastast 1966) ning vaid üksikuid hooneid ja objekte väljaspool seda. Eeslinnu peeti kõdurajoonideks, mis ootavad lammutamist.

Lisaks Tallinna vanalinnale asus Nerman pikkamisi tutvuma Tallinna muude linnaosadega. Tema käigud nendesse linnaosadesse muutusid järjest pikemaks ja pikkamisi ka süstemaatilisemaks. Tundes Robert Nermani isiklikult üle 30 aasta, tean, et tema huvisse suhtuti ametnike poolt väga skeptiliselt. Robert Nerman oli seega ametlikule mentaliteedile vastuvoolu ujuja. Oma tegevusele ta esialgu mingit toetust ei saanud. Isegi paljud ajaloolased distantseerusid tema tegevusest. Samal ajal aga laienes tema tutvusringkond eeslinna elanikega, kes meelsasti jagasid temaga oma mälestusi, fotosid ja dokumente.

Neil aegadel kinnistus temas soov hakata

süstemaatiliselt uurima Tallinna eeslinnu. Ta pidas seda tööd vajalikuks, kuna paljud veel säilinud materjalid ei olnud leidnud teed arhiividesse ega muuseumidesse. Ülesanne oli seda kiireloomulisem, et just sel ajal, 1970. aastate teisel poolel ja 1980. aastatel algasid suuremad lammutustööd Tallinna eeslinnades – aastaid hoolduseta olnud hooned olid hakanud amortiseeruma.

1984. aastal lahkus Nerman Tallinna Arhitektuuri Mälestusmärkide Inspeksioonist ja asus tööle Riiklikus Projekteerimisinstituudis „Kommunaalprojekt“. Tollane „Kommunaalprojekt“ oli tänapäevaste arhitektuuribüroodega võrreldes suurettevõtte. Projekteerimisinstituudi juhtkond leidis, et Nermani töö arhitektuuriajaloolasena võib olla oluliseks abiks eeslinnade laguneva hoonestuse remontimisel, ja tal võimaldati suhteliselt vabalt oma tööd planeerida ja teha – Tallinna oludes oli ta sellisena teerajaja. Nerman sai enda alluvusse isegi mõned abilised. Selline olukord kestis kuni 1990. aastani, kuni „Kommunaalprojekt“ lagunes. Siinkohal tuleb märkida, et hilisemate Tallinna miljöölade kehtestamise esimesed materjalid põhinevadki Nermani „Kommunaalprojekti“ päevil tehtud mahukatel töödel.

1980. aastate lõpul, rahvusliku ärkamise ajal hakati hindama ka Tallinna ajaloolisi eeslinnu kui omaette arhitektuuriväärtusi ning kui

Eesti rahvusliku kultuuri ja osalt ka poliitika-püramiidi laia alust, mis kujunenud 19. sajandi lõpul ning 20. sajandi esimesel poolel. Robert Nerman võttis aktiivselt osa paljudest tollastest poliitilistest üritustest, korraldas ekskursioone ja tutvumiskäike linnas ning püüdis inimesi veenda Tallinna ajaloolistesse eeslinnadesse ja nende säilitamisse mõistvamalt suhtuma. Tal oli edu, kuid vaid osaliselt. See on ilmnenud alles hiljem, sest muinsuskaitse on arenenud tõusude ja mõõnadega ning kummaliste tagasilöökidega.

1990. aastasse jääb ka Robert Nermani põgus sekkumine päevapoliitikasse – 1990. aastal kandideeris ta Tallinna linnavolikokku. Nagu ta aga hiljem ütles: tal läks hästi, et ta valituks ei osutunud; kui ta oleks poliitikasse sattunud, oleks ta ajaloolasena kaduma läinud. Ei tea muidugi, kui tõsiselt ta seda mõtles – tema huumor jättis vahel tõsisemasse juttu alltekste. Mõningate tema väljaütlemiste tähendus selgus alles aegu hiljem muus kontekstis.

1990. aastate algus oli raske. Majanduslikult kitsastes oludes kogus Nerman jätkuvalt ajaloolist materjali ja töötas kodus, abiks vähesed toetused. Alates neist aegadest oli talle abiks abikaasa Anne.

Esimesed eeslinnade teemalised artiklid olid ilmunud 1980. aastatel. Ilmselt 1990. aastate algul kujunes Nermanil mingi oma koondkontseptsioon, mida ta seejärel visa järjekindlusega talle jäänud veidi üle 20 aasta jooksul täide viis. Ta hakkas Tallinna ajalugu linnaosade kaupa köidetesse koondama. Suur osa neis on arhiivimaterjalidel, ent väga palju materjali korjas ta ka inimeste käest. Ta leidis, et selle tööga on kiire, sest aeg viis järjest inimesi ja koos nendega talletamata teadmisi minevikust. Näiteks märkis ta, et „Aegna“ raamatu koostamisel alustas ta Ajaloomuuseumist, kus oli saare kohta kaks fotot. Raamatu ilmunise ajaks oli fotode hulk umbes 300.

Nermani koostatud raamatud olid mahukad – enamasti 500 lehekülge ja rohkemgi. Ta soovis talletada neisse võimalikult palju andmeid, sest kartis, et muidu lähevad need kaduma. Mõne teema kohta, näiteks Lasnamäe ajaloost, mis põhineb peamiselt inimestelt kogutud andmetel, varem eriti ei teatud. Ta sai aga kokku terve raamatu, kuigi paljud arvasid, et Lasnamäe ajaloo teemal saaks kokku ehk heal juhul mõne keskmise mahuga artikli.

Nermani koostatud raamatute struktuur on sattunud mõningase kriitika alla. Näiteks on arvatud, et neis tuuakse liiga palju üksikfakte ja

vähe analüüsi. Kuid Nermani jaoks oli oluline andmete kogumine, et päästa need hävimisest. Me peame nõustuma tema valikutega.

Nerman on kirjutanud üksinda ja koos kaasautoritega paarkümmend raamatut ja sadu artikleid, millest paljud ilmusid seeriatena ajalehtedes või ajakirjades. Samuti on ta esinenud raadiosaadetes. Aga suur hulk materjali on jäänud käsikirjadesse või kartoteekidesse.

Veel viimastel aegadel, kui raske haigus ajutist kergendust andis, töötas ta oma käsikirjade kallal. Talle ei olnud see koormaks, sest oma tööd tegi ta huviga. Kahjuks said tema päevad 69. eluaastal enneaegselt otsa.

Andres Sildre

Andres Sildre

(1956), arhitektuuriajaloolane,
Maskaron OÜ juhatuse liige, Aruküla tee 85,
75313 Vaskjala küla, Rae vald, Harjumaa,
sildandro@gmail.com